

Andrzej Kawecki
Państwowa Wyższa Szkoła
Wschodnioeuropejska w Przemyślu

**POSTĘPOWANIA PRZYGOTOWAWCZE PROWADZONE PRZEZ
POLICJĘ ORAZ ORZECZNICTWO SĄDÓW POWSZECHNYCH
W SPRAWACH O PRZESTĘPSTWA ZWIĄZANE Z PRZEMOCĄ
W RODZINIE W LATACH 2016–2017**

Wprowadzenie

Jednym z negatywnych zjawisk życia społecznego jest niewątpliwie przemoc w rodzinie. Określenie rzeczywistego rozmiaru tego zjawiska to trudna kwestia. Z uwagi na specyfikę społecznego problemu, a niejednokrotnie także osobistych tragedii ofiar, wiele tego rodzaju czynów pozostaje nieujawnionych i znanych jedynie osobom, które doświadczają w samotności ich poważnych konsekwencji. Jednocześnie sprawca przemocy pozostaje bezkarny i utwierdza się w przekonaniu, że członkowie rodziny, milcząc i nie reagując, dają przyzwolenie na powtarzanie agresywnych zachowań.

Istnieje wiele definicji przemocy, które mają pomóc w zrozumieniu i zdiagnozowaniu tego zjawiska. Autorzy definicji przemocy biorą zwykle pod uwagę trzy podstawowe kryteria: rodzaj zachowania, intencje i skutki przemocy¹. Jak zauważa T. Szlendak, przemoc domowa to intencjonalny i przemyślany akt agresji, mający na celu skrzywdzenie innej osoby, który może być skierowany w stosunku do dzieci, współmałżonków i partnerów seksualnych, rodziców. Przemocy domowej mogą zatem dokonywać nie tylko mężczyźni w stosunku do swoich żon i dzieci, lecz również kobiety wobec swoich mężów, dzieci i wnuki wobec dziadków, dzieci wobec siebie nawzajem, a nawet starsze, nastoletnie dzieci wobec swoich rodziców². Natomiast I. Pospiszyl nazywa przemocą „wszelkie nieprzypadkowe akty

¹ K. Kmiecik-Baran, *Przemoc wobec dzieci – diagnoza i interwencja*, [w:] *Przemoc dzieci i młodzieży w perspektywie polskiej transformacji ustrojowej*, red. J. Papież, A. Płukis, Toruń 2000, s. 363–385.

² T. Szlendak, *Socjologia rodziny. Ewolucja, historia, zróżnicowanie*, Warszawa 2010, s. 274.

godzące w osobistą wolność jednostki lub przyczyniające się do fizycznej, a także psychicznej szkody osoby, wykraczające poza społeczne zasady wzajemnych relacji”³.

Ustawa z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie w art. 2 pkt 2 określa przemoc w rodzinie jako „jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób najbliższych (w rozumieniu art. 115 § 11 *Kodeksu karnego*), a także innych osób wspólnie zamieszkujących lub gospodarujących, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą”⁴.

Aby mówić o przemocy domowej, muszą zaistnieć cztery elementy sytuacyjne: działania bądź rażące zaniedbania, intencjonalność w zachowaniu osoby stosującej przemoc w rodzinie, wykorzystanie stworzonej bądź istniejącej już przewagi władzy lub siły oraz wywołanie u ofiary przemocy cierpienia lub szkód, które naruszają jej prawa i dobra osobiste⁵.

Analiza prezentowanych w literaturze definicji przemocy pozwala stwierdzić, że przemoc domowa to działanie lub zaniechanie: dokonywane w ramach rodziny przez jednego z jej członków przeciwko pozostałym; z wykorzystaniem istniejącej lub stworzonej przez okoliczności przewagi lub władzy; godzące w ich prawa lub dobra osobiste, a w szczególności w ich życie lub zdrowie (fizyczne lub psychiczne); powodujące u nich szkody lub cierpienie.

Stosowaniu przemocy we współczesnych czasach sprzyjają: bezrobocie, alkoholizm, stres, bieda i lenistwo, narkomania, eksponowanie przemocy w środkach masowego przekazu, rozluźnienie więzi rodzinnych, pewnego rodzaju moda na przemoc⁶. W literaturze przedmiotu najczęściej wymieniane są cztery grupy uwarunkowań występowania przemocy w rodzinie: uwarunkowania społeczno-kulturowe, społeczno-ekonomiczne, osobowościowe oraz uzależnienia od alkoholu i narkotyków.

Pojęcie przemocy potocznie kojarzy się z agresją, co wynika z wielu podobieństw. Agresja jest powszechnie rozumiana jako każde zamierzone działanie – w formie otwartej czy symbolicznej – mające na celu wyrządzenie komuś lub czemuś szkody, wywołanie straty, bólu fizycznego lub cierpienia moralnego⁷. Istnieją różne rodzaje zachowań agresywnych. Ze względu na podmiot postawy wyróżniamy: agresję skierowaną na innych ludzi; agresję skierowaną na zwierzęta i rośliny; autoagresję⁸.

Rozróżnienie między przemocą a agresją nie zawsze jest jednoznaczne. W literaturze psychologicznej podejmuje się próby oddzielenia aktu przemocy od ataku agresji poprzez

³ I. Pospiszyl, *Przemoc w rodzinie*, Warszawa 1994, s. 14.

⁴ *Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie* (Dz.U. 2015, poz. 1390).

⁵ M. Cabalski, *Przemoc stosowana przez kobiety. Studium kryminologiczne*, Kraków 2014, s. 311.

⁶ E. Zygarowicz, *Przemoc w rodzinie na Podkarpaciu*, [w:] *Zagrożenia dla rodziny Europa i Polska*, red. M. Malikowski, S. Gałkowski, Rzeszów 2010, s. 189–190.

⁷ K. Kmieciak-Baran, *Młodość i przemoc, Mechanizmy socjologiczno-psychologiczne*, Warszawa 1999, s. 19.

⁸ J. Mazur, *Przemoc w rodzinie. Teoria i rzeczywistość*, Warszawa 2002, s. 18.

założenie, że celem agresji jest zaszkodzenie ofierze, podczas gdy celem przemocy jest wywarcie pewnego rodzaju wpływu. W przemocy cierpienie, zaszkodzenie jest sposobem osiągnięcia innego celu, na przykład wymuszenia zachowań pożądaných. Przemoc nie musi być destruktywna, może wynikać ze wzniosłych pobudek. W agresji zaszkodzenie, cierpienie jest przynajmniej jednym z głównych celów⁹.

Z. Skorny stwierdza, że agresywne zachowanie skierowane przeciw komuś lub czemuś przyjmuje formę ataku, napaści, pobicia, znieważenia, poniżenia czyjejs godności osobistej. Wyrządza ono określone szkody materialne lub moralne. Te czynniki w dużej mierze wywołują znamiona przemocy domowej. W relacjach ofiar niejednokrotnie pojawiają się podobne określenia. Występują one jednocześnie z poczuciem lęku, przerażenia i bezradności. Mogą być wykorzystywane do wstępnego zdefiniowania przemocy domowej¹⁰.

We współczesnym społeczeństwie przemoc w rodzinie występuje w różnych środowiskach, niezależnie od statusu materialnego, pozycji zawodowej i społecznej czy kręgu kulturowego, jak również wykształcenia sprawcy i ofiary. Koniecznym zatem zadaniem staje się zapewnienie szeroko rozumianej ochrony ofiarom oraz wypracowanie skutecznych metod oddziaływań na sprawców w celu zmiany ich postaw i zachęcenia do zaniechania przemocy. Należy stwierdzić, że zjawisko przemocy w rodzinie jest coraz powszechniej dostrzegane w społeczeństwie; ugruntowuje się też przekonanie, że przemocy należy zapobiegać, a sprawców surowo karać. Przejawem troski państwa o ochronę ofiar przemocy domowej jest uchwalona w 2005 roku ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie¹¹. Określa ona zadania organów państwowych w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Zadania te mają charakter obligatoryjny, co wyraźnie zostało zapisane w art. 6 sformułowaniami: „zadania są realizowane”, „do zadań należy”.

W przypadku zjawiska przemocy w rodzinie szczególna rola przypada policji, która z reguły interweniuje jako pierwsza na miejscu zdarzenia, udziela pomocy ofiarom i podejmuje stosowne działania wobec sprawców. Ponadto dokumentuje interwencję w ramach procedury „Niebieskie Karty” i informuje zespół interdyscyplinarny do spraw przemocy w rodzinie oraz odpowiednie podmioty funkcjonujące w ramach systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, wskazuje na potrzebę udzielenia stosownej pomocy.

Celem rozważań niniejszego artykułu nie jest szczegółowe omówienie zjawiska przemocy w rodzinie, procedury „Niebieskiej Karty” ani zadań podmiotów wchodzących w skład systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, lecz ukazanie skali i struktury przestępczości związanej z przemocą w rodzinie w latach 2016–2017 na podstawie danych statystycznych Komendy Głównej Policji dotyczących liczby wszczętych postępowań przygotowawczych wraz ze sposobem ich zakończenia. Ponadto ukazane i przeanalizowane zostaną orzeczenia sądów powszechnych wobec osób oskarżonych o przestępstwa związane z przemocą w rodzinie w w/w okresie. Artykuł opiera się na danych zastanych, to jest na statystykach prowadzonych przez Komendę Główną Policji, dotyczących prowadzonych

⁹ I. Pospiszyl, *Przemoc w rodzinie*, op. cit., s. 11.

¹⁰ Z. Skorny, *Mechanizmy regulacyjne ludzkiego zachowania*, Warszawa 1989, s. 187–188.

¹¹ *Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie*, op. cit.

postępowań przygotowawczych przez jednostki policji na terenie kraju, oraz na danych statystycznych Ministerstwa Sprawiedliwości zamieszczonych w sprawozdaniu w sprawie osób osądzonych w pierwszej instancji według właściwości rzeczowej za rok 2016–2017.

1. Przepęstwa związane z przemocą w rodzinie stwierdzone przez policję

W prawno-karnej ochronie osób przed przemocą w rodzinie mają zastosowanie: prawo karne materialne i procesowe oraz prawo wykroczeń. Ofiary przemocy nie zawsze korzystają z ochrony, jaką gwarantują przepisy kodeksu karnego i kodeksu wykroczeń. Nie zgłaszają organom ścigania stosowanej wobec nich przemocy, gdyż obawiają się zemsty ze strony sprawcy bądź nie mają wiedzy o tym, jak prawo chroni ofiary przemocy i jakie środki prawne mogą być zastosowane wobec sprawcy. Fakt ten skutkuje tym, że występuje tak zwana „ciemna liczba” przestępczości związanej z przemocą w rodzinie, której wielkości nie można oszacować.

Praktyka wskazuje, że ofiary przemocy domowej wymagają innego rodzaju pomocy niż pozostałe ofiary, z którymi stykają się policjanci. Interwencja w sprawie przemocy w rodzinie to trudne zadanie; często łatwiej ścigać pospolitych przestępców niż ustalić, kto jest sprawcą, kto zaś ofiarą przemocy w domu. Sama interwencja przerywa jedynie doraźnie sytuację konfliktową i nie ma większego wpływu na źródło jej powstawania. Tym bardziej podczas trwania interwencji trudno właściwie ocenić zaistniałą sytuację. Wyrafinowani domowi oprawcy potrafią zadać swym ofiarom cierpienia, które nierzadko nie pozostawiają praktycznie żadnych śladów.

W wypadku przemocy w rodzinie policja odgrywa właściwie rolę „straży pożarnej”, interweniuje bowiem w sytuacji kryzysowej po zaistnieniu przemocy. Często jest to interwencja w proces trwający już bardzo długo. Skutkiem takiej interwencji może być jedynie krótkotrwałe zażegnanie istniejącego niebezpieczeństwa; z dużą dozą prawdopodobieństwa można przyjąć, że sytuacja się powtórzy, co potwierdza policyjna praktyka¹². Podejmowane przez policję zgodnie z obowiązującym prawem działania, które chronią ofiary przemocy domowej, to: interwencja; sporządzenie dokładnego opisu zdarzenia (notatka służbowa); zatrzymanie sprawców przemocy domowej stwarzających w sposób oczywisty zagrożenie dla życia bądź zdrowia ofiar, a także zagrożenie dla mienia; wszczęcie postępowania przygotowawczego przeciwko sprawcy przemocy w przypadku zgłoszenia lub stwierdzenia popełnienia przestępstwa; podjęcie działań prewencyjnych wobec sprawcy przemocy; udzielenie informacji ofiarom o możliwości uzyskania pomocy.

W ramach analizy wszczętych przez policję i zakończonych postępowań przygotowawczych, które prowadzono w sprawach o przestępstwa związane z przemocą w rodzinie, przedstawione zostaną w formie tabelarycznej dane liczbowe dotyczące stwierdzonych

¹² R. Głowacki, *Rola Policji w systemie zapobiegania przemocy w rodzinie*, [w:] *Policja a przemoc: przeciwdziałanie przemocy wobec dzieci*, red. A. Tyburska, J. Fiebica, G. Kędzińska, Szczytno 2004, s. 122–123.

przestępstw z poszczególnych artykułów *Kodeksu karnego*; tym samym zarysuje się struktura tego rodzaju przestępczości oraz sposobów zakończenia postępowań przygotowawczych.

Tabela 1. Przestępstwa związane z przemocą w rodzinie z wybranych artykułów Ustawy z dnia 6.06.1997 r. – Kodeks karny, stwierdzone przez policję w latach 2016–2017

Kwalifikacja prawna art. k.k.	Rodzaj przestępstwa	Rok		RAZEM
		2016	2017	
148	Zabójstwo	41	61	102
156	Ciężki uszczerbek na zdrowiu	29	25	54
157	Średni albo lekki uszczerbek na zdrowiu	1076	1285	2361
158	Udział w bójkę lub pobiciu	13	14	27
160	Narażenie na niebezpieczeństwo utraty życia lub zdrowia	34	35	69
189	Bezprawne pozbawienie wolności	4	7	11
190	Groźba karalna	1139	926	2065
190 a	Stalking (uporczywe nękanie)	77	79	156
191	Zmuszanie do określonego zachowania	35	25	60
191 a	Utrwalanie i rozpowszechnianie wizerunku nagiej osoby bez jej zgody	2	0	2
193	Naruszenie miru domowego	22	17	39
197	Zgwałcenie	221	170	391
198	Wykorzystywanie seksualne osoby bezbronnej lub niepoczytalnej	6	6	12
200	Obcowanie płciowe z małoletnim poniżej lat 15	42	51	93
201	Kazirodztwo	2	2	4
207	Znęcanie się nad rodziną	11916	13775	25691
208	Rozpijanie małoletniego	2	3	5
209	Uporczywe uchylanie się od obowiązku alimentacyjnego	32	11	43
210	Porzucenie małoletniego poniżej lat 15	1	0	1
211	Urowadzenie lub zatrzymanie małoletniego poniżej lat 15	0	1	1
217	Naruszenie nietykalności cielesnej	139	159	298
RAZEM		14833	16552	31485

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych uzyskanych z Komendy Głównej Policji dotyczących struktury przestępczości związanej z przemocą w rodzinie w latach 2016–2017 na podstawie prowadzonych postępowań przygotowawczych.

Analiza danych przedstawionych w tabeli pozwala stwierdzić, że w strukturze przestępczości związanej z przemocą w rodzinie największą liczbę stanowią przestępstwa z art.

207 k.k. penalizującego znęcanie się nad rodziną. Obejmują one 81,6% wszystkich przestępstw związanych z przemocą w rodzinie stwierdzonych w Polsce w latach 2016–2017. Należy podkreślić, że art. 207 k.k. jest podstawowym przepisem w zakresie ochrony rodziny przed przemocą. Wymieniony przepis *Kodeksu karnego* określa przestępstwo znęcania się nad osobą najbliższą, małoletnią, a także nad osobą pozostającą w stosunku zależności od sprawcy lub osobą nieporadną ze względu na jej stan fizyczny lub psychiczny. Przestępstwo znęcania się polega na zadawaniu cierpień fizycznych lub psychicznych. Znęcanie fizyczne polegać może między innymi na biciu, rzucaniu przedmiotami, głodzeniu, odmawianiu pożywienia czy napojów, zmuszaniu do przebywania na zimnie, poleceniu wykonywania upokarzających czynności, wyrzucaniu z domu, wyrywaniu włosów, przypalaniu papierosem. Znęcanie psychiczne może mieć formę między innymi lżenia, wyszydzania, upokarzania, znieważania, straszenia, gróźb bezprawnych, sprowadzania do mieszkania osób nieakceptowanych przez domowników, na przykład prostytutek czy przestępców.

Znęcanie się fizyczne lub psychiczne może być popełnione zarówno przez działanie, jak i przez zaniechanie. Jest to przestępstwo wieloczynowe, co oznacza, że wielokrotność, a nie pojedynczy czyn wypełnia znamiona przestępstwa, chociaż w szczególnych przypadkach również jeden czyn, o dużym nasileniu i intensywności, może być potraktowany jako przestępstwo z art. 207 k.k. Ściganie tego przestępstwa następuje z urzędu¹³.

Na kolejnych pozycjach w tabeli plasują się przestępstwa: z art. 157 k.k. penalizującego średni albo lekki uszczerbek na zdrowiu, które stanowią 7,5% stwierdzonych przestępstw; groźby karalne określone w art. 190 k.k., stanowiące 6,6% wszystkich stwierdzonych przestępstw popełnionych w analizowanym okresie. Dalsze miejsca zajmują: zgwałcenie – 391 przypadków (1,2%), naruszenia nietykalności cielesnej – 298 przypadków (0,94%) oraz stalking (uporczywe nękanie) – 156 przypadków (0,5%).

Z prowadzonej analizy wynika, że w latach 2016–2017 stwierdzono 987 zabójstw, w tym 102 zabójstwa związane z przemocą w rodzinie, co stanowi 10,33% ogółu zabójstw popełnionych na terenie naszego kraju. Na uwagę zasługuje również znikoma ilość przestępstw z art. 209 k.k., polegających na uchylaniu się od obowiązku alimentacyjnego; stwierdzono ich tylko 43 w ciągu dwóch lat. Niealimentacja jest typowym przestępstwem popełnianym w rodzinie. Sprawca pozbawia osobę uprawnioną środków utrzymania. Dotychczas warunkiem karalności niealimentacji było uporczywe uchylanie się od tego obowiązku. Uporczywość polega na długotrwałym, powtarzalnym oraz nacechowanym złą wolą i nieustępliwością zachowania się sprawcy. Przepis art. 209 k.k. został znowelizowany¹⁴ i od 31 maja 2017 roku z ustawowych znamion usunięta została uporczywość zachowania się sprawcy. Aktualnie dla zaistnienia przestępstwa wystarczy, że sprawca dopuści się zaległości alimentacyjnych w wysokości co najmniej trzech świadczeń okresowych albo gdy opóźnienie zaległego świadczenia innego niż okresowe wynosi co najmniej trzy miesiące.

¹³ A. Marek, *Kodeks karny, Komentarz*, Warszawa 2010.

¹⁴ *Ustawa z dnia 23 marca 2017 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów* (Dz.U. 2017, poz. 952).

Z informacji udzielonej Rzecznikowi Praw Obywatelskich przez Zastępcę Prokuratora Krajowego wynika, że wpływ spraw karnych związanych z uchylaniem się od wykonywania obowiązku alimentacyjnego istotnie się zwiększył po wejściu w życie nowelizowanego przepisu art. 209 k.k.¹⁵. W okresie od 1 sierpnia 2016 roku do 31 maja 2017 roku wpłynęły 26 994 sprawy, natomiast w okresie od 1 czerwca 2017 roku do 31 marca 2018 roku wpłynęło 70 145 spraw, co stanowi wzrost o 259% w stosunku do poprzedniego okresu. Nowelizacja omawianego przepisu pozwoli na skuteczniejsze ściganie sprawców przestępstw uchylających się od obowiązku alimentacyjnego, a prewencyjne oddziaływanie wpłynie pozytywnie na wywiązywanie się z obowiązku alimentacyjnego.

W roku 2016 jednostki policji wszczęły łącznie 26 633 postępowania przygotowawcze o przestępstwo z art. 207 k.k., zaś w roku 2017 – 28 608 postępowań, co stanowi wzrost o blisko 7,5%.

Tabela 2. Sposób zakończenia postępowań przygotowawczych prowadzonych przez jednostki policji o przestępstwo z art. 207 k.k. w latach 2016–2017

Rok	Postępowania wszczęte ogółem	Postępowania zakończone ogółem	Sposób zakończenia postępowania karnego										
			Postępowania zakończone aktem oskarżenia	Umorzenia								Nieletni sprawca	Zawieszenie postępowania
				Ogółem	Brak znamion przestępstwa	Znikoma szkodliwość społeczna	Niepoczytalność sprawcy	Zgon sprawcy	Wycofanie wniosku o ściganie	Inne przyczyny wyłączające ściganie			
2016	26633	28232	10689	15315	12879	93	340	166	73	1306	368	505	
2017	28608	29442	12644	15510	12984	89	342	172	96	1423	334	524	
RAZEM	55241	57674	23333	30825	25863	182	682	338	169	2729	702	1029	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych uzyskanych z Komendy Głównej Policji dotyczących sposobu zakończenia postępowań przygotowawczych prowadzonych o przestępstwa w związku z przemocą w rodzinie w latach 2016–2017.

Z analizy przedstawionych w tabeli danych wynika: na 57 674 zakończone postępowania karne o przestępstwo z art. 207 k.k. aktem oskarżenia objęto 23 333 sprawców, co stanowi blisko 41% zakończonych spraw; umorzenia postępowań karnych stanowią 53,4% wszystkich spraw, z tego aż 84% stanowią umorzenia z powodu braku cech przestępstwa; wnioski o ściganie wycofało 169 osób pokrzywdzonych, co stanowi 0,3% wszystkich spraw;

¹⁵ Informacja Zastępcy Prokuratora Krajowego z dnia 13.04.2018 r., nr PK IBP 071.54.2018, przekazana Rzecznikowi Praw Obywatelskich, <https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Pismo%20Prokuratury%20Krajowej%20w%20sprawie%20C5%9Bcigania%20przest%C4%99pstwa%20niealimentacji.pdf> [25.09.2018].

postępowania karne zostały zawieszono w 1029 przypadkach, co stanowi 1,8% wszystkich spraw; w 702 przypadkach sprawcami znęcania się nad rodziną byli małoletni.

Niezależnie od prowadzonych przez policję postępowań przygotowawczych dotyczących przestępstw związanych z przemocą w rodzinie należy zaznaczyć, że realizuje ona również od 1998 roku procedurę „Niebieskie Karty”. Jest to program rejestrujący wszelkie przejawy przemocy w rodzinie, pozwalający monitorować działania pomocowe i zapobiegawcze.

Procedura interwencji policji wobec przemocy domowej „Niebieskie Karty” została opracowana przez Komendę Główną Policji, Komendę Stołeczną Policji oraz Państwową Agencję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Jest realizowana przez służby patrolowo-interwencyjne i dzielnicowych, a ważny element podnoszącym jej skuteczność to utworzenie lokalnego systemu pomocy dla ofiar przemocy w rodzinie. Procedura ta to niejako algorytm postępowania policjantów od momentu uzyskania informacji o akcie przemocy w rodzinie, poprzez podjęcie określonych działań zaradczych i poinformowanie odpowiednich podmiotów o potrzebie udzielenia pomocy rodzinie, aż do skierowania materiałów postępowania do prokuratury¹⁶.

Warto podkreślić, że dokumentacja „Niebieskich Kart” to część bardziej złożonej procedury. Odpowiedni, dokładny zapis każdego przypadku interwencji wobec przemocy w rodzinie znacznie ułatwia dalsze etapy niesienia pomocy. Przemoc domowa często powtarza się i nasila. Zanim jednak podjęte zostaną odpowiednie kroki prawne, policja może interweniować wiele razy, a zdarza się, że w tych samych miejscach interwenują różni funkcjonariusze. Jednak ujednoczenie zapisów i precyzja w ich prowadzeniu miały znacznie ułatwić dalszy tok postępowania, jak również stanowić gwarancję dostarczania do prokuratur klarownych opisów zdarzeń bez względu na to, ile czasu upłynęło od interwencji¹⁷.

Aktywne włączenie się policji w przeciwdziałanie przemocy w rodzinie wynika z obowiązków nałożonych przez *Ustawę o Policji*, z priorytetów Komendanta Głównego Policji, z programów krajowych (na przykład Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie) oraz z uregulowań międzynarodowych zawartych w konwencjach i zaleceniach przedstawicieli organów międzynarodowych.

2. Temida a przemoc w rodzinie

Jak wykazano, w strukturze przestępczości związanej z przemocą w rodzinie dominują przestępstwa z art. 207 k.k. penalizującego znęcanie się nad rodziną. Warto również przywrócić się danym statystycznym, które obrazują działalność sądów powszechnych w zakresie oddziaływania na sprawców przemocy w rodzinie.

Sądy Rejonowe w latach 2016–2017 osądziły łącznie 29 874 sprawców (w 2016 roku – 14 730; w 2017 roku – 15 144) za czyny kwalifikujące się jako przemoc w rodzinie według art. 2 pkt 2 *Ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie*; z tej

¹⁶ J. Szulc, „Niebieskie Karty” oczyma Policji, „Niebieska Linia” 2008, nr 2, s. 17.

¹⁷ D. Kozłowska, *Procedura „Niebieskie Karty”*. *Geneza i rozwój*, „Kwartalnik Policyjny” 2015, nr 3 (34), s. 5.

liczby skazanych zostało 24 696 sprawców (w 2016 roku – 12 198; w 2017 roku – 12 498), warunkowo umorzono postępowanie w stosunku do 2 925 sprawców (w 2016 roku – 1 386; w 2017 roku – 1 539); umorzono postępowanie w stosunku do 1546 sprawców (w 2016 roku – 764; w 2017 roku – 782); uniewinnionych zostało 669 sprawców (w 2016 roku – 360; w 2017 roku – 309); odstąpiono od wymierzenia kary w stosunku do 37 sprawców (w 2016 roku – 21; w 2017 roku – 16). W zawiązku z popełnieniem czynu kwalifikującego się jako przemoc w rodzinie w latach 2016–2017 przed wydaniem wyroku sądowego tymczasowo aresztowanych zostało 1567 sprawców (w 2016 roku – 667; w 2017 roku – 900).

Działalność sądów powszechnych w zakresie oddziaływania na sprawców przemocy w rodzinie przedstawiają tabele zawierające dane statystyczne Ministerstwa Sprawiedliwości na temat liczby osób osądzonych i skazanych w latach 2016–2017 według wybranych rodzajów przestępstw za czyny kwalifikowane jako przemoc w rodzinie. W formie tabelarycznej przedstawiono również dane dotyczące osób pokrzywdzonych przez sprawców tych przestępstw.

Tabela 3. Osądzeni i skazani w latach 2016–2017 według wybranych rodzajów przestępstw za czyny kwalifikujące się jako przemoc w rodzinie

Kwalifikacja prawna /art. k.k./		Osądzeni ogółem		Osoby skazane					
				2016			2017		
				Kobiety	Mężczyźni	Razem	Kobiety	Mężczyźni	Razem
		2016	2017						
207 § 1	Znęcanie się nad rodziną	10836	11283	286	8741	9027	347	9059	9406
207 § 2		16	13	2	12	14	1	11	12
207 § 3		27	29	1	25	26	0	27	27
156	Ciężki uszczerbek na zdrowiu	40	32	10	28	38	6	24	30
157 § 1	Średni albo lekki uszczerbek na zdrowiu	253	278	11	181	192	16	195	211
157 § 2 w zw. z §4		195	243	9	122	131	9	150	159
190	Groźba karalna	907	923	21	706	727	30	694	724
190 a § 1	Stalking (uporczywe nękanie)	199	206	6	157	163	11	156	167
190 a § 2		11	16	0	10	10	0	15	15
190 a § 3		2	0	0	2	2	0	0	0
191	Zmuszanie do określonego zachowania	47	41	4	34	38	0	31	31
191 a	Utrwalanie i rozpowszechnianie wizerunku nagiej osoby bez jej zgody	12	6	0	6	6	0	4	4
197 § 1	Zgwałcenie	109	101	0	101	101	0	97	97
197 § 2		18	14	0	16	16	0	12	12
200 § 1	Obcowanie płciowe z małoletnim poniżej lat 15	89	90	3	69	72	0	78	78
200 § 2		1	0	0	1	1	0	0	0
200 § 3		0	3	0	0	0	0	2	2
200 § 4		1	1	0	1	1	0	1	1
200 § 5		0	0	0	0	0	0	0	0
278 § 1	Kradzież mienia	122	96	8	91	99	9	72	81
279 § 1	Kradzież z włamaniem	68	44	3	59	62	1	33	34

284 § 1	Przywłaszczenie rzeczy ruchomej	44	32	9	26	35	3	17	20
288 § 1	Zniszczenie mienia	39	39	1	28	29	0	29	29

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych Ministerstwa Sprawiedliwości: „MS-S6 Sprawozdanie w sprawie osób osądzonych w pierwszej instancji według właściwości rzeczowej za rok 2016 i 2017. Sądy Rejonowe – Polska”.

W 2017 roku wśród sprawców przemocy w rodzinie dominowali mężczyźni, którzy stanowili 95,42% (11 925 osób) sprawców skazanych za stosowanie przemocy w rodzinie (w 2016 roku – 11 687 osób, to jest 95,81%). Kobiety stanowiły jedynie niewielki odsetek skazanych sprawców przemocy w rodzinie (w 2016 roku – 511 osób, to jwat 4,19%; w 2017 roku – 573 osoby, to jest 4,58%). Sądy Rejonowe w Polsce najczęściej orzekały w sprawach o przestępstwa:

1. z art. 207 § 1 k.k. (znęcanie się nad rodziną). Za popełnienie tego przestępstwa osądzono ogółem 11 283 osoby (w 2016 roku – 10 836), natomiast skazanych zostało 9 406 osób (w 2016 roku – 9 027), z czego mężczyźni stanowili 96,31%, to jest 9059 osób (w 2016 roku – 8741), a kobiety 3,69%, to jest 347 osób (w 2016 roku – 286);
2. z art. 190 k.k. (groźba karalna). Osądzono ogółem 923 osoby (w 2016 roku – 907), skazane zostały 724 osoby (w 2016 roku – 727), z czego mężczyźni stanowili 95,86%, to jest 694 osoby (w 2016 roku – 706), a kobiety 4,14%, czyli 30 osób (w 2016 roku – 21);
3. z art. 157§1 k.k. (średni albo lekki uszczerbek na zdrowiu). Osądzonych zostało 278 osób (w 2016 roku – 253), skazano 211 osób (w 2016 roku – 192) z czego mężczyźni stanowili 92,42%, to jest 195 osób (w 2016 roku – 181), a kobiety 7,58%, czyli 16 osób (w 2016 roku – 11).

Tabela 4. Osoby pokrzywdzone w latach 2016–2017 z wybranych rodzajów przestępstw za czyny kwalifikujące się jako przemoc w rodzinie

Kwalifikacja prawna /art. k.k./	Osoby pokrzywdzone									
	Młodoletni						Kobiety		Mężczyźni	
	Dziewczynki		Chłopcy		Razem					
	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017
207 § 1	1441	1655	1658	1821	3099	3476	11584	11998	2536	2770
207 § 2	5	2	3	8	8	10	13	10	3	0
207 § 3	4	9	2	10	6	19	31	35	9	6
156	6	2	3	6	9	8	22	14	18	13
157 § 1	9	7	7	9	16	16	155	170	99	107
157 § 2 w zw. z § 4	11	16	11	25	22	41	145	169	44	41
190	33	41	46	36	79	77	820	843	269	288
190 a § 1	4	15	2	8	6	23	202	209	28	44
190 a § 2	0	0	0	0	0	0	6	19	2	0

190 a § 3	0	0	0	0	0	0	3	0	0	0
191	4	1	0	0	4	1	36	39	14	9
191 a	1	0	1	0	2	0	9	8	2	0
197 § 1	11	17	14	16	25	33	102	100	7	9
197 § 2	3	5	0	1	3	6	15	14	1	0
200 § 1	83	89	27	14	110	103	6	10	1	2
200 § 2	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0
200 § 3	0	1	0	3	0	4	0	0	0	0
200 § 4	1	1	0	0	1	1	0	0	0	0
200 § 5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
278 § 1	0	0	2	0	2	0	75	52	44	30
279 § 1	0	0	0	1	0	1	39	26	45	20
284 § 1	2	2	4	1	6	3	45	14	54	9
288 § 1	1	0	0	0	1	0	32	28	14	23

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych Ministerstwa Sprawiedliwości: „MS-S6 Sprawozdanie w sprawie osób osądzonych w pierwszej instancji według właściwości rzeczowej za rok 2016 i 2017. Sądy Rejonowe – Polska”.

W 2017 roku w wyniku przestępstw kwalifikujących się jako przemoc w rodzinie pokrzywdzonych zostało 22 876 osób (w 2016 roku – 21 941). Ofiarami najczęściej były kobiety – 14 630 osób, to jest 63,95% ogółu ofiar (w 2016 roku – 14 153, to jest 64,5% ogółu ofiar), a w dalszej kolejności osoby małoletnie – 4600 osób, to jest 20,11% (w 2016 roku – 4233, to jest. 19,3%), w tym chłopcy – 2 375, dziewczynki – 2 225 (w 2016 roku: chłopcy – 2198, dziewczynki – 2 035). Najmniejszy odsetek pokrzywdzonych stanowili mężczyźni – 15,94%, to jest 3646 osób (w 2016 roku – 3 555, to jest 16,20%).

Najwięcej osób zostało pokrzywdzonych w wyniku przestępstwa:

1. z art. 207§1 k.k. – 18 244 osoby, to jest 79,75% ogółu osób pokrzywdzonych wyniku przestępstw kwalifikujących się jako przemoc w rodzinie (w 2016 roku – 17 219, czyli 78,48%). Ofiarami najczęściej były kobiety – 11 998, to jest 65,76%, osoby małoletnie – 3476, tj. 19,05% (w 2016 roku – 3099, to jest 18%), w tym chłopcy – 1821 i dziewczynki – 1655 (w 2016 roku: chłopcy – 1658; dziewczynki – 1441). Mężczyźni stanowili 15,2%, to jest 2770 osób pokrzywdzonych (w 2016 roku – 2536).
2. z art. 190 k.k. – 1208 osób, to jest 5,3% ogółu osób pokrzywdzonych wyniku przestępstw kwalifikujących się jako przemoc w rodzinie (w 2016 roku – 1168, to jest 5,32%). Wśród ofiar przeważały kobiety – 843, to jest 69,8% (w 2016 roku – 820, to jest 70,2%), następnie mężczyźni – 288, to jest 23,84% (w 2016 roku – 269, to jest 23,03%) i małoletni – 77, to jest 6,4% (w 2016 roku – 79, to jest 6,8%), w tym dziewczynki – 41, chłopcy – 36 (w 2016 roku: chłopcy – 46; dziewczynki – 33).

Tabela 5. Nieprawomocnie skazani w latach 2016–2017 sprawcy wybranych rodzajów przestępstw za czyny kwalifikujące się jako przemoc w rodzinie

Kwalifikacja prawna /art. k.k./	Skazani ogółem		Pozbawienie wolności		Ograniczenie wolności		Kara mieszana		Grzywna samoistna	
	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017
207 § 1	9027	9406	7088	7208	1486	1657	170	185	279	354
207 § 2	14	12	14	12	0	0	0	0	0	0
207 § 3	26	27	23	23	0	0	3	3	0	1
156	38	30	36	28	0	1	2	0	0	1
157 § 1	192	211	101	115	53	52	3	2	35	42
157 § 2 w zw. z § 4	131	159	38	45	40	57	0	1	53	56
190	727	724	243	275	231	221	3	7	249	220
190 a § 1	163	167	86	78	34	42	1	1	42	46
190 a § 2	10	15	4	9	4	3	0	0	2	3
190 a § 3	2	0	1	0	0	0	0	0	1	0
191	38	31	22	11	3	11	0	0	13	9
191 a	6	4	3	4	2	0	0	0	1	0
197 § 1	101	97	93	85	1	1	7	11	0	0
197 § 2	16	12	16	11	0	0	0	1	0	0
200 § 1	72	78	66	73	1	1	4	4	1	0
200 § 2	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0
200 § 3	0	2	0	1	0	1	0	0	0	0
200 § 4	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0
200 § 5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
278 § 1	99	81	29	31	48	35	1	1	21	14
279 § 1	62	34	48	27	10	2	4	5	0	0
284 § 1	35	20	14	10	4	3	0	0	17	7
288 § 1	29	29	13	14	11	6	0	1	5	8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych Ministerstwa Sprawiedliwości: „MS-S6 Sprawozdanie w sprawie osób oszczędzonych w pierwszej instancji według właściwości rzeczowej za rok 2016 i 2017. Sądy Rejonowe – Polska”.

Tabela 6. Wymiar kary pozbawienia wolności osób skazanych w latach 2016–2017 z wybranych rodzajów przestępstw za czyny kwalifikujące się jako przemoc w rodzinie

Kwalifi- kacja prawna /art. k.k./	Pozbawie- nie wol- ności		1 miesiąc		od 2 do 5 miesięcy		od 6 miesięcy do 1 roku		powyżej 1 roku do 2 lat		powyżej 2 lat do 5 lat		powyżej 5 lat do 8 lat		powyżej 8 lat	
	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017	2016	2017
207 § 1	7088	7208	13	5	805	735	5664	5861	530	515	68	80	6	12	2	0
207 § 2	14	12	0	0	0	0	6	2	2	5	5	3	1	1	0	1
207 § 3	23	23	0	1	0	0	4	6	14	6	5	9	0	1	0	0
156	36	28	0	0	1	2	18	13	10	6	7	6	0	1	0	0
157 § 1	101	115	0	0	27	24	67	75	5	13	2	3	0	0	0	0

157 § 2 w zw. z § 4	38	45	1	1	20	20	17	24	0	0	0	0	0	0	0	0
190	243	275	4	3	104	111	124	145	10	12	1	4	0	0	0	0
190 a § 1	86	78	0	1	34	22	46	50	4	3	2	1	0	1	0	0
190 a § 2	4	9	0	1	4	8	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
190 a § 3	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
191	22	11	0	0	7	5	13	6	2	0	0	0	0	0	0	0
191 a	3	4	0	0	1	0	2	4	0	0	0	0	0	0	0	0
197 § 1	93	85	0	0	1	1	12	6	47	35	29	41	4	2	0	0
197 § 2	16	11	0	0	0	0	11	9	4	1	1	1	0	0	0	0
200 § 1	66	73	0	0	0	0	1	8	38	27	24	31	2	6	1	1
200 § 2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
200 § 3	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
200 § 4	1	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
200 § 5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
278 § 1	29	31	0	0	13	7	14	20	1	3	0	1	1	0	0	0
279 § 1	48	27	1	0	1	0	34	3	10	9	2	0	0	0	0	0
284 § 1	14	10	0	0	4	2	9	7	1	1	0	0	0	0	0	0
288 § 1	13	14	0	0	4	4	8	7	0	2	1	1	0	0	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych Ministerstwa Sprawiedliwości, „MS-S6 Sprawozdanie w sprawie osób osądzonych w pierwszej instancji według właściwości rzeczowej za rok 2016 i 2017. Sądy Rejonowe – Polska”.

Analizując kary orzeczone przez Sądy Rejonowe w Polsce wobec sprawców przemocy w rodzinie, należy stwierdzić, że największy odsetek stanowi kara pozbawienia wolności i ograniczenia wolności. W 2017 roku karę pozbawienia wolności orzeczono w stosunku do 8632 sprawców przemocy w rodzinie, co stanowi 67,1% ogółu skazanych sprawców (w 2016 roku – 8603, to jest 70,53%), natomiast karę ograniczenia wolności zastosowano wobec 2558, to jest 20,5% skazanych sprawców przemocy w rodzinie (w 2016 roku – 2375, to jest 19,5%). Z powyższych danych (tabela 6) wynika, że największy odsetek kar orzeczonych za stosowanie przemocy w rodzinie stanowi kara pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 1 roku. W 2017 roku kara ta została orzeczona w stosunku do 6595 sprawców, co stanowi 76,4% ogółu skazanych sprawców przemocy w rodzinie (w 2016 roku – 6451, to jest 75%). Kolejną najczęściej orzekaną jest kara pozbawienia wolności od 2 do 5 miesięcy. W 2017 roku orzeczoną ją w stosunku do 1121 sprawców, to jest 13% ogółu skazanych sprawców przemocy w rodzinie (w 2016 roku – 1229, to jest 14,3%). Wobec 5527 (to jest 64%) sprawców przemocy w rodzinie skazanych na karę pozbawienia wolności orzeczono jej warunkowo zawieszenie (w 2016 roku – 6081, to jest 71%).

W przypadku najczęściej popełnianego w 2017 roku przestępstwa z art. 207 § 1 k.k. na 7208 sprawców przemocy w rodzinie, wobec których orzeczona została kara pozbawienia wolności, w stosunku do 4833 (to jest 67,05%) sprawców warunkowo zawieszono jej wykonanie. Wobec sprawców wymienionego przestępstwa najczęściej orzekana była kara pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 1 roku. Wymierzono ją 5861 sprawcom przemocy w rodzinie, w przypadku 4833 sprawców została ona warunkowo zawieszona. W 2016 roku ten

wymiar kary orzeczono wobec 5664 sprawców przemocy, w tym 5183 sprawcom warunkowo zawieszono jej wykonanie.

Zakończenie

Przemoc w rodzinie to problem obecny w życiu ludzi, odkąd istnieją rodziny. Jednak dawniej nie był tak powszechny jak teraz, ludzie byli spokojniejsi, mniej zestresowani, nie dochodziło do tak gwałtownych ataków przemocy jak współcześnie, większy był autorytet rodziców, osób starszych i większe poszanowanie ludzkiej godności. Jednocześnie świadomość ewentualnej kary była elementem skutecznie powstrzymującym od stosowania przemocy, co nie znaczy, że do niej nie dochodziło. O stosowaniu siły wobec członków rodziny nie mówiło się głośno, panowało powszechne przekonanie, że „mężczyzna ma prawo przywoływać do porządku nieposłuszną żonę i dzieci”. Współcześnie takie zachowania są niedopuszczalne. Nikt nie ma prawa używać w stosunku do innych żadnej formy przymusu, siły ani znęcać się psychicznie¹⁸. Dziś wiemy, że przemoc występuje w rodzinach niezależnie od statusu społecznego czy materialnego oraz kręgu kulturowego i nie jest zjawiskiem marginalnym. Kobiety, które stają się ofiarami przemocy, to nie zawsze uzależnione od swoich mężów, zaniedbane, wielodzietne gospodynie domowe. Wiele kobiet doświadczających przemocy domowej to osoby wykształcone, zajmujące wysokie stanowiska. Podobnie sprawcami przestępstw są mężczyźni niezależnie od wykształcenia, zajmowanego stanowiska czy wyznawanej religii¹⁹. Akty przemocy i agresji zdarzają się również w tak zwanych dobrych rodzinach, na przykład wśród lekarzy, prawników, policjantów i sędziów, ludzi mających i wykształconych.

Ofiary przemocy działają często nieświadomie, według stereotypów lub schematów myślowych, powielanych z pokolenia na pokolenie. Należą do nich: chęć zachowania pozorów dobrej rodziny; wstyd przed rodziną, sąsiadami; przekonanie, że „tak ma być”, wyniesione z domu rodzinnego; przekonanie, że same sobie poradzą z tym problemem; brak wiary w pomoc ludzi i instytucji; obawa przed wzrostem przemocy jako karą za ujawnienie sytuacji; obawa przed pozostaniem bez środków do życia po ujawnieniu przemocy; lęk przed perspektywą radzenia sobie samemu w życiu i zaczynania wszystkiego od nowa; obawa przed brakiem możliwości znalezienia pracy, mieszkania; przekonanie o braku perspektyw życiowych poza otoczeniem; obawa przed przeniesieniem przemocy na dziecko²⁰.

W społeczeństwie wciąż występuje niski poziom wrażliwości, przejawiający się obojętnością i milczeniem wobec ludzkiej krzywdy. Wyzwaniem naszych czasów staje się więc pozyskiwanie osób i instytucji do tworzenia lokalnych systemów wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, a także oddziaływania na sprawców, które miałyby na celu zmianę ich postaw i zachowań oraz zachęcenie do podjęcia konstruktywnego współżycia w rodzinie. Pomoc ofiarom przemocy polega głównie na: wspieraniu ich w sytuacjach trudnych i kryzysowych;

¹⁸ E. Zygarowicz, *Przemoc w rodzinie...*, op. cit., s. 187.

¹⁹ S. Badora, B. Czeredrecka, D. Marzec, *Rodzina i formy jej wspomagania*, Kraków 2001, s. 60.

²⁰ J. Mazur, *Przemoc w rodzinie...*, op. cit., s. 97.

zapewnieniu bezpiecznego schronienia; udzielaniu różnego rodzaju porad; które mogą pomóc żyć w rodzinie ze sprawcą przemocy albo usamodzielnąć się. Wobec sprawców przemocy podejmowane są oddziaływania korekcyjno-edukacyjne, mające formę programów psychologicznych, edukacyjnych i socjalizacyjnych.

W poszukiwaniu skutecznych form przeciwdziałania przemocy domowej angażuje się coraz więcej profesjonalistów i wolontariuszy, instytucji specjalizujących się w rozwiązywaniu problemów rodzin dotkniętych przemocą i organizacji pozarządowych. Pomoc ofiarom przemocy oraz działania podejmowane wobec sprawców realizowane są w ramach systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, który opiera się na współpracy różnych instytucji, służb i organizacji. Działania te koordynują zespoły interdyscyplinarne do spraw przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Częścią lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony osób przed przemocą są lokalne programy działań w tym zakresie opracowane przez gminy. Spośród instytucji pomagającym ofiarom przemocy w rodzinie w lokalnych warunkach obok policji, sądu i prokuratury należy wymienić: miejskie i gminne ośrodki pomocy społecznej; gminne komisje rozwiązywania problemów alkoholowych, Miejskie Ośrodki Zapobiegania Uzależnieniom; punkty interwencji kryzysowej; Powiatowe Centra Pomocy Rodzinie; Specjalistyczne Ośrodki Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie; ośrodki pomocy medycznej; organizacje pozarządowe; Powiatowe Zespoły Interwencji Kryzysowej; Powiatowe Poradnie Psychologiczno-Pedagogiczne.

Pierwszy i podstawowy krok w procesie pomagania ofiarom przemocy to interwencja, której celem jest zatrzymanie przemocy w rodzinie. Poza policją interwenują też sąsiedzi, rodzina, nauczyciele, przyjaciele, pracownicy socjalni, kuratorzy, pielęgniarki środowiskowe, dzieci, członkowie gminnych komisji, media. Robią to najczęściej wówczas, gdy są świadkami lub dowiadują się o powtarzających się aktach przemocy; najczęściej próbują rozmawiać ze sprawcą przemocy, gdy jest trzeźwy i spokojny. Ważnym działaniem w procesie pomagania jest wsparcie psychologiczne, duchowe czy socjalne. Ofiary muszą wiedzieć, że nie są same, muszą mieć możliwość porozmawiania w atmosferze życzliwości, akceptacji i zrozumienia. Przeciwdziała to izolacji społecznej, poczuciu osamotnienia i bezradności. Istotnym elementem pomagania ofiarom jest poradnictwo: udzielenie informacji, pokazanie różnych możliwości działania, pomoc przy wyborze najlepszego rozwiązania i wsparcie, a czasem prowadzenie sprawy aż do uzyskania pożądanego efektu. Najbardziej rozpowszechnione wśród ofiar przemocy w rodzinie są porady prawne, często korzysta się z porad wychowawczych i medycznych. Kolejny element pomagania ofiarom to edukacja, dzięki której ludzie nie tylko uzyskują wiedzę na temat samego zjawiska przemocy i prawidłowości, jakie nim rządzą, lecz również dowiadują się, co można zrobić, jakie przysługują prawa i jakie są możliwości uzyskania pomocy. Świadczona jest również pomoc specjalistyczna (psychologiczna, prawna, socjalna, medyczna), polegająca na zaangażowaniu specjalistów z różnych dyscyplin naukowych i zawodów, którzy zgodnie ze swoją wiedzą i kompetencjami mogą służyć pomocą prawną, psychologiczną, socjalną czy medyczną. Specjaliści są przeszkoleni i przygotowani do rozpoznawania przemocy, diagnozowania skutków i pracy nad złożonością pojawiających się problemów oraz do poszukiwania rozwiązań najlepiej odpowiadających potrzebom osoby pokrzywdzonej. Dalszym etapem pomagania jest

terapia – rodzaj pomocy indywidualnej lub grupowej, której udzielają tylko specjaliści przygotowani do tego rodzaju pracy²¹.

Wybuchające w domu kłótnie mogą prowadzić do powstania antagonizmów, a na pozór drobny incydent może wyzwolić autentyczne uczucia wrogości między partnerami lub rodzicami i dziećmi. Przemoc w rodzinie nadal spotyka się z dużym przyzwoleniem społecznym, a nawet aprobatą²². Zachownaia przemocowe w rodzinie przejawiają się najczęściej u mężczyzn do 30 roku życia, z wyższym wykształceniem, wykonujących pracę umysłową i zamieszkujących na terenach małomiasteczkowych i/lub wiejskich. Model ten przedstawia człowieka wykształconego, który w wyniku doświadczania wielu stresów, napięć i problemów związanych z pracą zawodową sięga po alkohol, a doświadczane napięcia i stresy „wyładowuje” na najbliższych²³.

Jak zauważa M. Przybysz-Zaremba, „rodzina to komórka społeczna, w której człowiek czuje się najbezpieczniej, zarówno w sensie społecznym, jak i psychicznym”²⁴. Przez wiele lat dom rodzinny w Polsce ukazywano jako miejsce spokojne i wolne od przemocy, podczas gdy prawda o tym, co się faktycznie dzieje, była zupełnie inna. Zdarza się, że dana osoba we własnym domu bywa bita, napadana, zastraszana, znieważana, a sprawcami nie są obcy ludzie, lecz najbliżsi. Jeszcze do niedawna w Polsce zjawisko przemocy w rodzinie nazywano „awanturami domowymi”, nieporozumieniami czy kłótniami małżeńskimi. W ostatnich latach problem ten stał się przedmiotem zainteresowania nie tylko organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości, lecz również ośrodków naukowych, jednostek samorządu terytorialnego, instytucji społecznych i organizacji pozarządowych. Przemoc w rodzinie przestała więc być tematem tabu, a ofiary przełamują powoli poczucie fałszywego wstydu i wszelkie jej przejawy zgłaszają organom ścigania.

²¹ H.D. Sasal, *Niebieskie Karty, przewodnik do procedury interwencji wobec przemocy w rodzinie*, Warszawa 2006, s. 154–156.

²² A. Giddens, *Socjologia*, przeł. A. Szulżycka, Warszawa 2012, s. 352.

²³ M. Przybysz-Zaremba, *Dymorficzny wymiar uwarunkowań agresji i przemocy domowej – przegląd wybranych aspektów i eksploracji*, „Studia nad Rodziną” 2015, nr 2 (37), s. 254.

²⁴ M. Przybysz-Zaremba, *Patologie rodziny współczesnej*, [w:] *Małżeństwo i rodzina w ponowoczesności. Szanse – zagrożenia – patologie*, red. W. Muszyński, E. Sikora, Toruń 2008, s. 297.

Bibliografia

Literatura

- Badora S., Czeredrecka B., Marzec D., *Rodzina i formy jej wspomagania*, Kraków 2001.
- Cabalski M., *Przemoc stosowana przez kobiety. Studium kryminologiczne*, Kraków 2014.
- Giddens A., *Socjologia*, przeł. A. Szulżycka, Warszawa 2012.
- Głowacki R., *Rola Policji w systemie zapobiegania przemocy w rodzinie*, [w:] *Policja a przemoc: przeciwdziałanie przemocy wobec dzieci*, red. A. Tyburska, J. Fiebiga, G. Kędzierska, Szczytno 2004.
- Kmieciak-Baran K., *Młodość i przemoc, Mechanizmy socjologiczno-psychologiczne*, Warszawa 1999.
- Kmieciak-Baran K., *Przemoc wobec dzieci – diagnoza i interwencja*, [w:] *Przemoc dzieci i młodzieży w perspektywie polskiej transformacji ustrojowej*, red. J. Papież, A. Płukis, Toruń 2000.
- Kozłowska D., *Procedura „Niebieskie Karty”. Geneza i rozwój*, „Kwartalnik Policyjny” 2015, nr 3 (34).
- Marek A., *Kodeks karny, Komentarz*, Warszawa 2010.
- Mazur J., *Przemoc w rodzinie. Teoria i rzeczywistość*, Warszawa 2002.
- Pospiszyl I., *Przemoc w rodzinie*, Warszawa 1994.
- Przybysz-Zaremba M., *Patologie rodziny współczesnej*, [w:] *Małżeństwo i rodzina w ponowoczesności. Szanse – zagrożenia – patologie*, red. W. Muszyński, E. Sikora, Toruń 2008.
- Przybysz-Zaremba M., *Dymorficzny wymiar uwarunkowań agresji i przemocy domowej – przegląd wybranych aspektów i eksploracji*, „Studia nad Rodziną” 2015, nr 2 (37).
- Sasal H.D., *Niebieskie Karty, przewodnik do procedury interwencji wobec przemocy w rodzinie*, Warszawa 2006.
- Skorny Z., *Mechanizmy regulacyjne ludzkiego zachowania*, Warszawa 1989.
- Szlendak T., *Socjologia rodziny. Ewolucja, historia, zróżnicowanie*, Warszawa 2010.
- Szulc J., „Niebieskie Karty” oczyma Policji, „Niebieska Linia” 2008, nr 2.
- Zygarowicz E., *Przemoc w rodzinie na Podkarpaciu*, [w:] *Zagrożenia dla rodziny Europa i Polska*, red. M. Malikowski, S. Gałkowski, Rzeszów 2010.

Źródła

- Dane statystyczne Komendy Głównej Policji dotyczące struktury przestępczości związanej z przemocą w rodzinie w latach 2016–2017 na podstawie prowadzonych postępowań przygotowawczych.*
- Informacja Zastępcy Prokuratora Krajowego z dnia 13.04.2018 r., nr PK IBP 071.54.2018, <https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Pismo%20Prokuratury%20Krajowej%20w%20sprawie%20C5%9Bcigania%20przest%C4%99pstwa%20niealimentacji.pdf> [25.09.2018].

MS-S6 Sprawozdanie w sprawie osób osądzonych w pierwszej instancji według właściwości rzeczowej za rok 2016 i 2017. Sądy Rejonowe – Polska.

Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. 2015, poz. 1390).

Ustawa z dnia 23 marca 2017 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz ustawy o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (Dz.U. 2017, poz. 952).

Andrzej Kawecki

Postępowania przygotowawcze prowadzone przez policję oraz orzecznictwo sądów powszechnych w sprawach o przestępstwa związane z przemocą w rodzinie w latach 2016–2017

Społeczeństwo coraz wyraźniej dostrzega zjawisko przemocy w rodzinie. Ugruntowuje się również przekonanie, że przemocy należy zapobiegać, a sprawców – surowo karać. Ofiary przemocy nie zawsze wiedzą, jak prawo je chroni i jakie środki prawne mogą być zastosowane wobec sprawcy. Przy omawianiu działań, jakie podejmuje policja w celu zwalczania tego zjawiska, skoncentrowano się na ukazaniu skali i struktury przestępczości związanej z przemocą w rodzinie w latach 2016–2017 w oparciu o prowadzone postępowania przygotowawcze i sposoby ich zakończenia. Przedstawiono również działania wymiaru sprawiedliwości w zakresie orzekania o karze i stosowania innych środków oddziaływania na sprawców przemocy w rodzinie w latach 2016–2017.

Słowa kluczowe: rodzina; przemoc; przestępstwo.

Preparatory proceedings conducted by the Police and law court's decisions in cases of crimes related to domestic violence in 2016–2017

The issue of domestic violence is more commonly recognized in society. Strengthens the belief that violence should be prevented and perpetrators of the crime should be severely punished. The victims are not always aware of rights that protect them and what legal measure can be used against a perpetrator. Discussing the activities of the Police in the field of combating domestic violence, the focus is on showing the scale and structure of domestic violence crime in 2016 and 2017 on the basis of conducted preparatory proceedings and ways of ending them. Actions of administration of justice in matters of adjudicating upon punishment and following other means of affecting on domestic violence perpetrators was introduced in years 2016 and 2017.

Keywords: family; violence; crime.

Translated by Andrzej Kawecki